

Sprawozdanie

komisji administracyjnej o wniosku posła Romańczuka w sprawie zmiany statutu krajowego i ordynacyi wyborczej sejmowej.

Wysoki Sejmie!

Wniosek posła Romańczuka, o którym komisya administracyjna ma zaszczyt złożyć sprawozdanie Wysokiemu Sejmowi, żąda polecenia Wydziałowi krajowemu, aby na pierwszym posiedzeniu najbliższej sesyi sejmowej przedłożył projekt zmiany statutu krajowego i sejmowej ordynacyi wyborczej w następujących kierunkach:

1. Zaprowadzenia w grupie gmin wiejskich wyborów bezpośrednich,
2. Przyznania prawa wybierania w grupach miast i gmin wiejskich, obok dotychczasowych wyborców, tym którzy opłacają podatek bezpośredni tudzież tym, którzy mają stałe zajęcie w jakimś zawodzie i prowadzą własne gospodarstwo domowe a przynajmniej od roku są zamieszkałi w gminie, jeśli albo odbyli służbę wojskową, albo są głowami rodziny składającej się z co najmniej 4 osób, albo wreszcie umieją czytać i pisać w jednym z języków krajowych.
3. Wyłączenie większych miast z grupy gmin wiejskich i utworzenia z nich osobnych okręgów wyborczych miejskich oraz powiększenia liczby posłów z miast, które mają za małą reprezentacyę.
4. Powiększenia liczby posłów z gmin wiejskich.

Ze spraw tutaj wymienionych sprawa powiększenia liczby posłów z grupy miast, czy to przez pomnożenie ilości posłów ze Lwowa i Krakowa, czy to przez utworzenie nowych okręgów wyborczych miejskich, była już wiele razy traktowaną w Wysokim Sejmie mianowicie w latach 1861—1878, a następnie znowu od r. 1887 niemal w każdej sesyi sejmowej, a to głównie w kierunku powiększenia liczby posłów z miast Lwowa i Krakowa. Projekty do ustaw przedkładane w tej mierze Wysokiemu Sejmowi przez komisye uzyskiwały zawsze znakomitą większość jednakże nie mogły być prawomocnie załatwione dla braku przepisanej ustawą kompletn.

Komisya administracyjna podziela w zupełności powody, które za powiększeniem liczby posłów ze Lwowa i Krakowa przytoczyła w sprawozdaniach swoich z lat 1891, 1892 i 1893 ówczesna komisya prawnicza. Jeżeli mimo to komisya administracyjna nie wnosi obecnie projektu do ustawy nie załatwionego na ostatniej sesyi Wysokiego Sejmu, to powodem tego jest

okoliczność, iż komisya nie uważa za stosowne z okazji wniosku, którego główna tendencya jest odmienną i który żąda tylko wydania poleceń Wydziałowi krajowemu, występować z własnej inicjatywy z projektem do tak ważnej ustawy, jak zmiana statutu krajowego i sejmowej ordynacyi wyborczej. Z tego tedy względu komisya ogranicza się do wniosku, aby Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesyi, która zarazem będzie ostatnią przed nowym okresem wyborczym, przedłożył projekt do ustawy o powiększeniu liczby posłów z miast Lwowa i Krakowa.

Dalsza sprawa utworzenia nowych okręgów wyborczych miejskich przez wyłączenie pewnych miast z okręgów gmin wiejskich, jakkolwiek w dawniejszych czasach kilka razy traktowaną była w Wysokim Sejmie, nie jest wyjaśnioną tak, jak poprzednia. Zachodzą bowiem ważne wątpliwości i różnice zdań co do tego, czy w ogóle należy wyłączać dalsze miasta z okręgów gmin wiejskich a jeszcze bardziej co do tego, które miasta miałyby na przyszłość wejść w poczet okręgów wyborczych miejskich. Nadto uwzględnić trzeba, że wyłączenie pewnych miast z okręgów wyborczych wiejskich, pociągnąćby musiało zapewne zmiany w rozgraniczeniu okręgów wyborczych gmin wiejskich. W obec tego większość komisji sądziła, że nie byłoby rzeczą odpowiednią dawać Wydziałowi krajowemu polecenia do studyów w kierunku zmian częściowych, które w znaczniejszej mierze alterowałyby dotychczasowy skład okręgów wyborczych lecz że w tej mierze należy wyczekać wyniku reformy wyborczej przez Rząd obecnie podjętej i z jej uwzględnieniem obmyśleć ewentualny plan reformy wyborczej.

Główny punkt wniosku posła Romańczuka stanowi żądanie zaprowadzenia w grupie gmin wiejskich wyborów bezpośrednich. W tej sprawie Wysoki Sejm niedawno objawił swe zdanie wcale wyraźnie, kiedy na posiedzeniach dnia 11 i 16 marca 1892 i 29 kwietnia 1893 uchylił w pierwszym czytaniu wnioski w tym przedmiocie postawione i odmówił poparcia wnioskowi w tym samym kierunku stawianemu przy sposobności rozprawy nad pomnożeniem posłów ze Lwowa i Krakowa na dniu 17. maja 1893.

Komisya administracyjna, przeprowadziwszy szczegółową dyskusję nad tym przedmiotem postanowiła doradzać Wysokiemu Sejmowi, aby nie tylko pozostał na odmownym stanowisku w sprawie zaprowadzenia wyborów bezpośrednich w grupie gmin wiejskich, lecz żeby to zapamiętanie stanowczą uchwałą zaznaczył. Powody przemawiające zdaniem komisji za zatrzymaniem wyborów pośrednich w grupie gmin wiejskich są głównie następujące:

W okręgach wiejskich, w których znaczna ilość wyborców (w Galicyi 5—12000) rozrzuconą jest na rozległym obszarze, urządzenie wyborów pośrednich dozwala prawyboreom wybrać ludzi, których osobiście znają i którym ufają i im powierzyć wybór posła. Wyhór ten nastąpić może po wzajemnej naradzie pomiędzy wyborcami, która w obec mniejszej liczby tych ostatnich więcej jest ułatwioną. Wyborcy przystępując do wyboru posła czują się odpowiedzialnymi w obec swoich komitentów i nie uważają swego głosu za prawo osobiste, którem dowolnie mogą rozrządzać, lecz jako funkcję, z której rachunek w gminie zdać winni. Natomiast głosowanie bezpośrednio w takich warunkach, jakie zachodzą w okręgach wiejskich (t. j. przy znacznej ilości wyborców rozrzuconych na rozległym obszarze) czyni poprzednie porozumienie się pomiędzy samymi wyborcami nadzwyczaj trudnem i oddaje rezultat wyborów całkiem w ręce agitacyi, nieraz z zewnątrz importowanej, narzucającej się ze skutkiem za ogniwo pośrednie pomiędzy rozrzuconemi grupkami wyborców, które pozbawione są możności zaważenia swą samoistną decyzją. Stwierdzają to bardzo dobitnie doświadczenia innych krajów a przed innymi Francyi i Niemiec. Nadużycia przy wyborach są możliwe tak przy systemie pośrednich jak i przy systemie bezpośrednich wyborów, jak to znown wskazuje praktyka wyborcza różnych krajów a stopniowego uchylenia tych nadużyć, gdzie one się trafiają, należy oczekiwać od wzrostu moralności i oświaty a z nimi poczucia ważności aktu wyborczego.

Co się tyczy rozszerzenia prawa wybierania na dalsze warstwy ludności, komisya administracyjna musi przede wszystkim zauważyć, że w naszym kraju granica podatkowa od dołu dla prawa wybierania do sejmu i tak samo do Rady państwa jest zwłaszcza na wsi, znacznie niższą niż w innych krajach austriackich a to przede wszystkim z powodu zwyczaju dzielenia gruntów w drodze spadku i tworzenia licznych nowych gospodarstw gruntowych i chałupniczych i w ogólności z powodu, że u nas więcej niż gdzieindziej przeważają drobne egzystencye samoistne a natomiast stosunkowo rzadsze są niż gdzie indziej egzystencye oparte wyłącznie na pracy w obcym gospodarstwie a przeto nie opłacające wcale podatków bezpośrednich. W gminach miejskich granica prawa wyborczego na podstawie podatku schodzi często niżej 5 zł. jak n. p. przede wszystkim w mieście Lwowie, w okręgach gmin wiejskich zatrzymuje się ona bardzo często przy kwocie 1 zł. 50 ct., która jest kwotą podatku domowo-klasowego w klasie XVI t. j. dla domów z jedną izbą mieszkalną, ale często schodzi jeszcze niżej aż do kilkudziesięciu centów rocznego podatku. Można tedy śmiało powiedzieć, że na wsi u nas niemal każdy, kto posiada własną chatę a zatem samoistne gospodarstwo domowe, ma zapewniony udział w wyborach sejmowych. Mimo to komisya administracyjna nie jest przeciwną dalszemu rozszerzeniu prawa wybierania sądzi jednak, że obecnie skoro Rząd wziął inicjatywę w reformie prawa wyborczego do Rady państwa, przygotowuje w tej sprawie dla wszystkich krajów a zatem i dla Galicyi niezbędny materiał statystyczny i na tej podstawie sformułuje swoje wnioski, jest rzeczą ze wszech miar odpowiednią, wyczekać jaki rezultat wydadzą te prace Rządu i zużytkować je następnie w miarę stosunków i potrzeb w naszym kraju. Reforma sejmowego prawa wyborczego nie jest wprawdzie zależną od reformy prawa wyborczego do Rady państwa, owszem ze względu na różność stosunków w krajach koronnych byłoby pożądanem, żeby szczegóły prawa wyborczego do Rady państwa ustanawiane były przez sejmy krajowe, lecz z drugiej strony jasnym jest, że skoro w łonie Rządu traktowaną jest już sprawa reformy wyborów do Rady państwa także w odniesieniu do naszego kraju, należy przy ewentualnej pracy ustawodawczej w naszym kraju wziąć pod rozwagę wnioski rządowe, które będą przedłożone radzie państwa. W ścisłym związku z tą sprawą stoi także kwestya podziału niektórych okręgów wyborczych gmin wiejskich, której odrębnego traktowania komisya nie może zalecić. Stanowisko, jakie komisya administracyjna zajęła w obec wniosku, stanowiącego główny przedmiot niniejszego sprawozdania, sprawia, iż nie uważa ona za stosowne załatwiać odrębnym wnioskiem 42 petycyi w sprawie reformy wyborczej, wniesionych imieniem gmin wiejskich z zachodniej i z południowo-wschodniej części kraju. Petycyje te z których 19 w polskim języku jest dosłownie tej samej treści a 11 w ruskim języku znowu jednobrzmiących, domagają się zaprowadzenia powszechnego, bezpośredniego tajnego głosowania a ruskie nadto zniesienia kuryi. Liczby tych petycyi są: 66, 67, 417 do 421, 457, 555 do 569, 744 do 751, 804, 805, 893, 895, 992, 1071, 1072, 1297.

Na podstawie powyższego wywodu komisya administracyjna w załatwieniu wniosku posła Romańczuka i wspomnianych petycyi wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

Sejm przechodzi do porządku dziennego nad wnioskiem żądającym polecenia Wydziałowi krajowemu, aby przedłożył projekt do ustawy zaprowadzającej wybory bezpośrednie do sejmu z grupy gmin wiejskich.

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesyi sejmowej przedłożył projekt ustawy o powiększeniu liczby posłów z miast Lwowa i Krakowa.

Lwów dnia 6. lutego 1894.

Zastępca przewodniczącego:
S. Koziębrodzi.

Sprawozdawca:
Pilat.

